

Резюме

Докладът “Малки оръжия и леко въоръжение в България” е разработен въз основа на резултатите от изследване върху малките оръжия и лекото въоръжение (МОЛВ) в България, проведено през периода юли-ноември 2004 г. от Центъра за изследване на демокрацията и британската неправителствена организация Сейфъруърлд. В него са изложени изводите от направената цялостната оценка на: 1) разпространението на МОЛВ в страната; 2) въздействието на МОЛВ върху различните общности и държавата като цяло; 3) обществените нагласи спрямо МОЛВ и сигурността и 4) капацитета на държавните институции за контрол над разпространението и незаконната употреба на МОЛВ. Основните заключения на това изследване са следните:

Разпространение

- Броят на МОЛВ в страната понастоящем е малко над 1 000 000, от които близо 300 000 са законно регистрирани оръжия, притежавани от цивилни граждани.
- Поради постепенното облекчаване на режима за притежаване на оръжие, делът на оръжията, собственост на граждани, е нараснал почти 3 пъти през последното десетилетие. Представителите на една от професионалните прослойки, за които при настоящия вътрешен регулаторен режим е най-лесно да станат законни притежатели на оръжие, са бившите кадри на Министерството на отбраната и Министерството на вътрешните работи. Смята се, че те боравят много по-отговорно и предпазливо с огнестрелни оръжия. Растящият брой на частните охранителни фирми е още един фактор, който насърчава оръжейната търговия вътре в страната, тъй като служителите в тези фирми обикновено използват лично оръжие за служебни цели.
- Въоръжените сили разполагат с излишък от около 200 000 бр. МОЛВ, както и 21 000 т. излишни боеприпаси за МОЛВ. Докато за бойните припаси е разработена и одобрена програма за унищожение на излишъците, то за оръжията подобна програма липсва. Българското правителство поначало предпочита да продава излишното въоръжение на международния или на вътрешния пазар, а не да го унищожава. Все пак, в рамките на международни донорски програми, до момента са унищожени около 100 000 бр. излишни МОЛВ, като преговорите за други такива програми продължават.
- В страната съществува и нелегален пазар на оръжие. Основен източник са наличните сред населението нерегистрирани оръжия, които по приблизителни оценки са до 93 000. Източниците на нерегистрираното оръжие са различни и между тях се включват кражби от отбранителни предприятия и военни складове, от домове на граждани, контрабандният внос и от работилници за незаконно производство и преработка на оръжие. Смята се, че в страната няколкостотин души се занимават с производство и преработка на оръжие. Те са най-често бивши работници в отбранителни предприятия.
- Въпреки че през последните три години контролът по българските граници е значително подобрен, корупцията и липсата на оборудване създават възможности за контрабанда на МОЛВ, която понастоящем е минимална част от общия поток контрабандни стоки. Най-използваният за трафик на оръжие маршрут в момента е Турция-България-Сърбия и Черна Гора.

Въздействие

- Независимо от голямото предлагане и достъпността на законни и незаконни МОЛВ в страната, те нямат особено изразено въздействие върху обществената сигурност, междуличностните отношения и здравето на населението.
- В сравнение с останалите централно и източноевропейски страни, процентът на убийствата с огнестрелно оръжие в България не е голям. Предизвиква безпокойство, обаче, продължаващата му употреба от престъпни групи и все по-честите случаи на престъпления, извършвани с някакъв вид МОЛВ.
- Заедно с общия спад на престъпността през последните няколко години е намалял и абсолютният брой на убийствата с огнестрелно оръжие. Като дял от общия брой убийства, тези с огнестрелно оръжие, обаче, са се увеличили.
- За последните три години броят на жените, жертви на престъпления с огнестрелно оръжие, се е удвоил и в момента е над средното за света равнище.

Обществени нагласи

- Мнозинството от българите са добре информирани относно МОЛВ, вътрешното и международното законодателство за контрол над въоръженията, тяхното производство и износ в национален и в световен мащаб. Според тях разпространението на МОЛВ не е сериозна заплаха за сигурността. Те го поставят далеч по-назад в реда от обществени проблеми, като безработицата, престъпността и корупцията. Повечето граждани подкрепят заявената от правителството политика на забрана на износа на МОЛВ за рискови страни.
- Според мнозинството българи настоящият разрешителен режим за носене на оръжие не е достатъчно строг. Те твърдят, че по-строгите изисквания биха повишили общото ниво на сигурността в страната.
- Една голяма част от гражданите се страхуват, че в бъдеще могат да станат жертва на престъпление, като най-голяма загриженост у тях предизвикват престъпленията против собствеността. Този страх е и най-важният мотив за желанието на гражданите да се снабдят с огнестрелно оръжие. Втората причина за търсене на оръжие е ловът.
- Общественото доверие към правоприлагащите институции – полиция, съдебна власт, митници и гранична полиция, като цяло е много ниско. Смята се, че всички тези органи са силно корумпирани.

Капацитет

- Производственият капацитет на страната по отношение на МОЛВ е спаднал значително в сравнение с миналото десетилетие. В момента броят на директно заетите в производството на МОЛВ е едва 8 000 – 9000 души. Ефектът от приватизацията на отбранителните предприятия върху сектора не бе еднозначен. Разпродаването им и конверсията намалиха като цяло производството, а създаването на множество частни отбранителни фирми увеличи риска от нарушаване на законите за контрол над оръжията и стоките и технологиите с възможна двойна употреба.
- От 1996 г. насам системата за контрол над оръжията и стоките и технологиите със възможна двойна употреба се характеризира с нарастваща строгост, а законодателството в тази област е вече доста изчерпателно. Всяка отделна сделка за износ на МОЛВ се проверява от междуведомствена комисия, в която са събрани представители на компетентните министерства. Независимо от тези реформи, обаче, през последните години в няколко случая официално бе одобрен такъв износ за рискови райони.
- Българското правителство активно участва в международни форуми, посветени на контрола над МОЛВ, като поддържа информационен обмен по темата, както на регионално, така и на международно равнище. Прозрачността относно въпросите, свързани с МОЛВ, спрямо българската общественост, обаче, изостава и основната причина за това са законодателните изисквания за секретност на информацията. Дългоочакваният първи редовен доклад за състоянието и износа на оръжие от страната все още не е публикуван, а той, както и следващите го доклади, биха хвърлили светлина по тези дълго пазени в тайна въпроси.
- Системата за издаване на разрешителни за притежаване на оръжие на граждани е стриктна, но има и някои сериозни недостатъци в прилагането ѝ. Неясно формулираните критерии за одобрение на желаещите са предпоставка за корупция сред издаващите разрешителни служители и повод за недоволство сред собствениците на оръжие.
- Както показва полицейската статистика, в сравнение с останалите видове престъпления, извършените с МОЛВ престъпления се характеризират с висок процент разкриваемост. Все пак, има едно сериозно изключение и това са престъпленията с огнестрелно оръжие, извършени от организирани престъпни групи, голяма част от които остават неразкрити.
- Борбата с въоръжената престъпност се осуетява и от корупцията в съдебните органи, за които е типично отлагането на дела и издаването на твърде леки присъди по такива случаи. Загриженост предизвиква и фактът, че известни лица, които в миналото са обвинявани в незаконна търговия с оръжие, все още не са получили никакво наказание.
- В България на два пъти, в политически преломни периоди, са провеждани кампании за събиране и пререгистрация на оръжията, които са били със съмнителен успех. Обществеността, обаче, не подкрепя особено мерките за доброволно предаване на оръжието и смята, че по-необходими в момента са мерки за борба с престъпността.
- Що се отнася до изследванията, свързани с МОЛВ, и инициативите за промени в тази област, в страната съществуват няколко неправителствени организации, които се занимават с това, но те все още не са обединили усилията си в съвместни проекти.